

Rapport

Politieke peiling februari 2024

*I&O-peiling Tweede Kamer
13 februari 2024*

Colofon

Politieke peiling Tweede Kamer

Uitgave

Ipsos I&O
Piet Heinkade 55
1019 GM Amsterdam

Rapportnummer

2024/020

Datum

13 februari 2024

Auteurs

Asher van der Schelde
Maartje van de Koppel
Peter Kanne

Het overnemen uit deze publicatie is toegestaan, mits de bron (Ipsos I&O) duidelijk wordt vermeld.

Inhoudsopgave

	I&O-zetelpeiling: NSC halveert door opstelling in formatie, PVV profiteert	4
2	Zetelpeiling Tweede Kamer	8
2.1	Zetelpeiling: NSC halveert, PVV profiteert	8
2.2	Kwart NSC-kiezers staat niet meer achter stem	10
2.3	Switchgedrag sinds 22 november	11
2.4	Redenen voor overstap	12
2.5	Welke partijen worden verder overwogen?	14
3	Formatie	15
3.1	Stuklopen onderhandelingen	15
3.2	NSC (Omtzigt) verantwoordelijk voor stukgelopen formatie	18
3.3	Coalitievoorkeuren	20
3.4	Meeregeren	23
3.5	Het liefst samenwerken met...	24
3.6	Absoluut niet samenwerken met...	25
3.7	Stellingen over formatie	26
4	Leiders	27
4.1	Bekendheid	27
4.2	Waardering	28
4.3	Vertrouwen in leiders als minister-president	30
5	Onderzoeksverantwoording	31

I&O-zetelpeiling: NSC halveert door opstelling in formatie, PVV profiteert

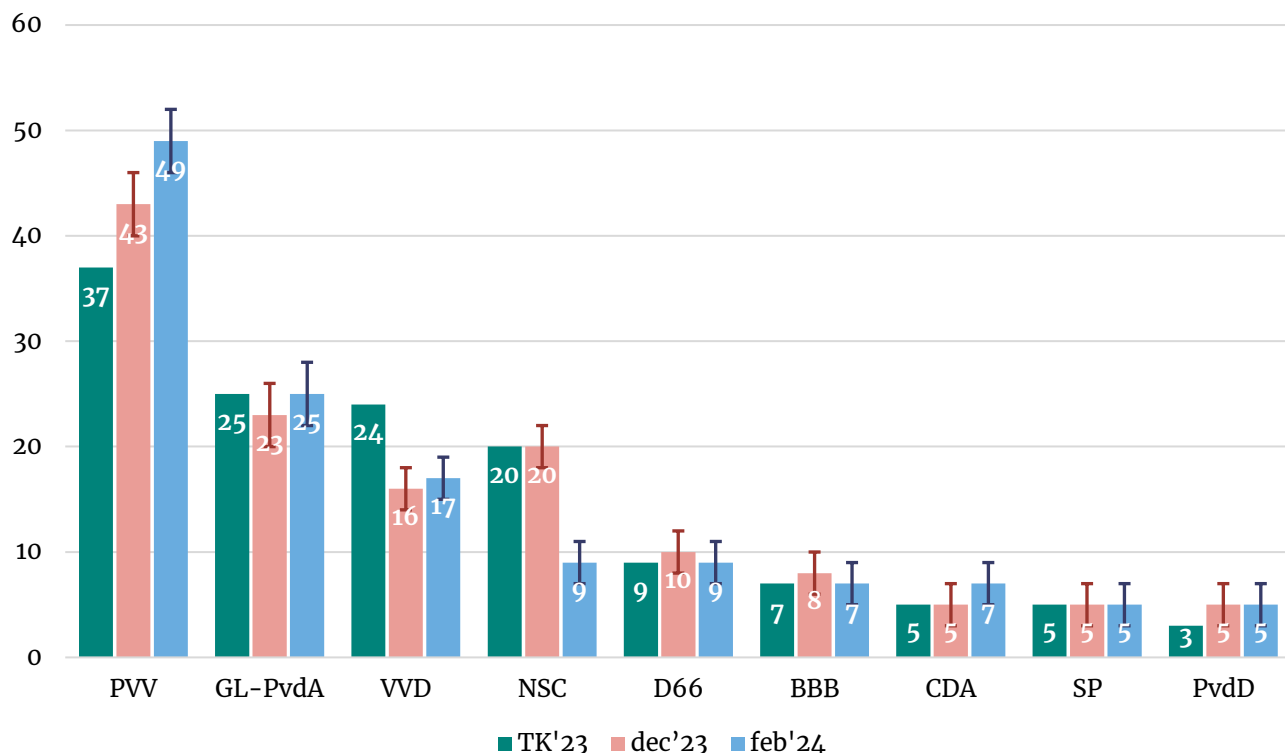
De PVV is bijna drie maanden na de verkiezingen nog veruit de populairste politieke partij van Nederland. Als er nu verkiezingen zouden worden gehouden zou de PVV circa 49 zetels halen. Dat is een stijging van zes zetels ten opzichte van de I&O-peiling van december en twaalf in vergelijking met de zetelverdeling in de Tweede Kamer sinds november 2023.

De partij van Wilders profiteert van de weifelende opstelling van NSC in de formatie. Partijleider Pieter Omtzigt zette verleden week de onderhandelingen stop tussen PVV, VVD, NSC en BBB. Kiezers die hun zinnen hadden gezet op een rechts kabinet nemen dit NSC niet in dank af, waardoor de partij elf zetels inlevert (van 20 naar 9). Ze verwijten Omtzigt besluiteloosheid, het niet nakomen van beloften en het spelen van spelletjes. Zijn waarderingcijfer, in augustus maar liefst een 7,6 – juist omdat van hem een betrouwbaarder type politiek werd verwacht – daalde via een 6,5 in december naar een 5,5 nu. Teleurgestelde NSC-kiezers wijken grotendeels uit naar de PVV, met name om het signaal af te geven dat ze een rechts kabinet (met de PVV) willen.

Figuur 1: Zetelverdeling politieke peiling Ipsos I&O (I&O-peiling) 12 februari '24 (met marges)

Basis: zou zeker/waarschijnlijk stemmen en heeft partij van eerste voorkeur (n = 2.076).

Alleen negen grootste partijen afgebeeld. Voor volledige zetelverdeling, zie p.8 rapport.

Bron: Ipsos I&O (I&O-peiling), 13 februari 2024

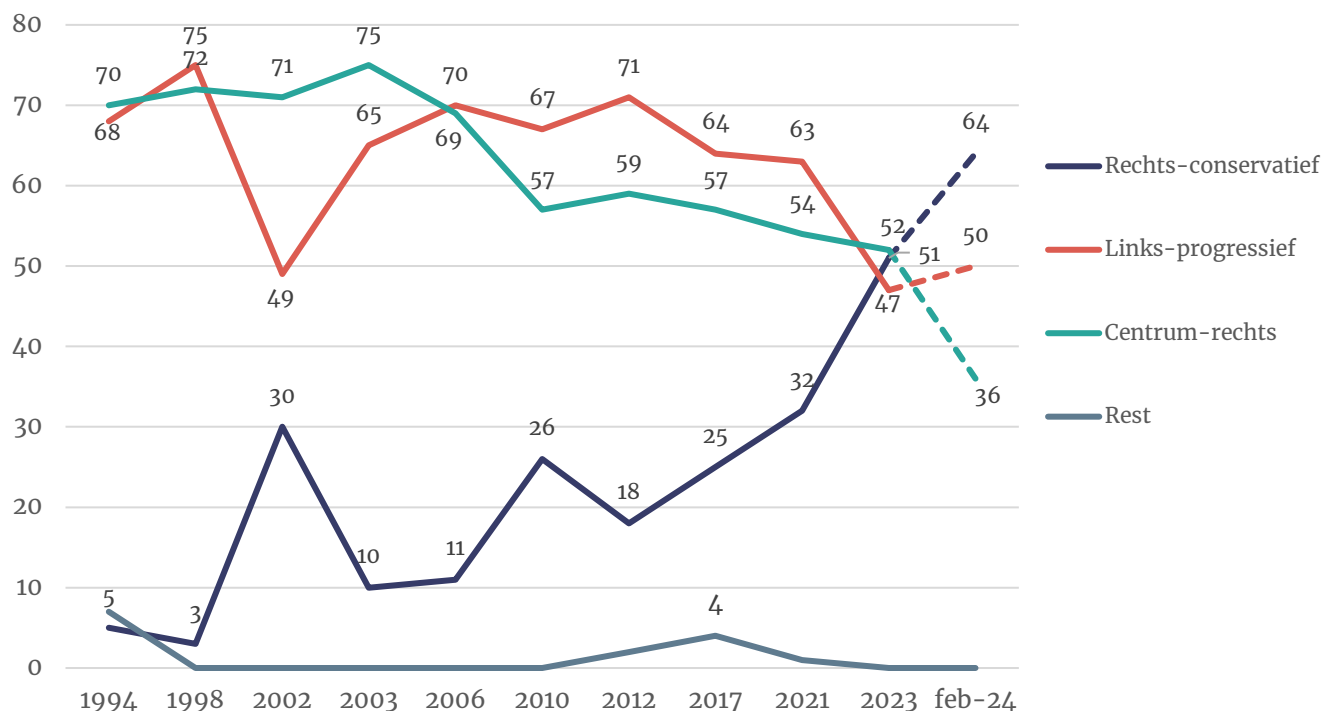
Deze peiling is uitgevoerd door Ipsos I&O in het I&O Research-panel. Sinds januari dit jaar zijn Ipsos Nederland en I&O Research één bedrijf. Voorlopig blijven er nog twee zetelpeilingen: één uitgevoerd in het Ipsos-panel, en één uitgevoerd in het I&O Research Panel. Onderhavige peiling is dus de (voormalige) I&O-peiling.

Conservatief-rechts nu grootste stroming, centrumrechts zakt verder weg

Onderstaande figuur illustreert het stemgedrag in Nederland bij de afgelopen tien Tweede Kamerverkiezingen en deze peiling (aangegeven met stippellijn), naar politieke stroming. Bij de verkiezingen van november 2023 scoorde de rechts-conservatieve partijen voor het eerst ongeveer even goed (van 32 naar 51 zetels) als het centrumrechtse blok (van 54 naar 52 zetels). Het links-progressieve blok daalde van 63 zetels in 2021 naar 47 zetels. Inmiddels is de situatie anders: het rechts-conservatieve blok kan in deze peiling rekenen op circa 64 (virtuele) zetels en is daarmee veruit de grootste. Centrumrechts levert maar liefst 16 zetels in en daalt naar 36 zetels. Het links-progressieve blok levert niet verder in (van 47 naar 50 zetels).

Figuur 2: Stemgedrag laatste tien Tweede Kamerverkiezingen en Ipsos I&O-peiling februari 2024 (naar politieke stroming).

Rechts-conservatief = PVV, LPF, FvD, JA21, SGP, BBB, Leefbaar, Centrumdemocraten. Centrumrechts = VVD, CDA, NSC, CU. Links-progressief = GL, PvdA, SP, D66, PvdD, Volt, BIJ1, DENK. Rest = 50Plus, Unie 55+, AOV.

Bron: Ipsos I&O (I&O-peiling), 13 februari 2024

Meerderheid kiezers negatief over stuklopen formatie

Deze electorale ontwikkelingen kunnen niet los worden gezien van de belofte die uitging van de verkiezingsuitslag en het voorlopig mislukken van de formatie. De meeste kiezers willen dat er een rechts kabinet komt (met name omdat ze de immigratie willen terugdringen; zoals hen beloofd is door de vier partijen die de afgelopen weken met elkaar onderhandelden).

Ruim de helft van de Nederlandse kiezers kijkt dan ook negatief naar het stuklopen van de formatieonderhandelingen (53%). Vooral degenen die in november stemden op

onderhandelingspartners PVV (73%), BBB (68%), VVD (71%) en NSC (58%) zijn teleurgesteld. Eén op vijf kiezers vindt het prima dat de formatie vastliep, dit zijn vooral linkse kiezers.

Meerderheidskabinet PVV, VVD, NSC, BBB minder populair

Zoals gezegd, men ziet een rechts kabinet overwegend nog steeds als de meest gewenste of logische coalitie, maar kiezers anticiperen ook op de recente ontwikkelingen.

Koos in december nog bijna de helft (45%) voor een meerderheidskabinet van PVV, VVD, NSC en BBB, daalt dat nu naar een derde (32%). Een minderheidskabinet van PVV, VVD en BBB is daarentegen flink in populariteit gestegen (8% naar 24%). Dat geldt in mindere mate ook voor een centrumlinks kabinet met GL-PvdA, VVD, NSC en D66, dat nu door een kwart van de kiezers acceptabel wordt gevonden (was 20%).

Weinig begrip voor stoppen onderhandelingen; NSC (Omtzigt) verantwoordelijk gehouden

Slechts een kwart van de kiezers heeft begrip voor het besluit van NSC om uit de formatieonderhandelingen te stappen. Beduidend meer kiezers (44%) begrijpen dat niet (de rest kijkt er neutraal naar of weet het niet). Kiezers van linkse en progressieve partijen hebben hier meer begrip voor dan rechtse kiezers.

Kiezers die in november zelf op NSC stemden zijn verdeeld over de stap van 'hun' partij: 35 begrijpt het wel, 38 procent niet (17% neutraal).

Zes op tien kiezers (58%) houden NSC verantwoordelijk voor het mislukken van de formatie.

Kiezers van PVV (82%), VVD (82%) en BBB (69%) wijzen nog vaker naar NSC.

Ook de helft van de kiezers die in november 2023 zelf op NSC stemden houdt de partij verantwoordelijk (48%).

Populariteit Omtzigt krijgt knauw; Wilders stabiel

Dit alles heeft z'n weerslag op de populariteit van Pieter Omtzigt, deze neemt – ten opzichte van 20 november – flink af. Omtzigt, die bij de entree van NSC nog een 7,6 scoorde, krijgt nu gemiddeld een 5,5. Nog iets meer dan een kwart (27%) van de kiezers heeft vertrouwen in Omtzigt als mogelijke premier, in september 2023 was dat nog 54 procent.

Geert Wilders zit met een gemiddelde van 5,2 in de middenmoot. Hij krijgt de meeste achten, negens en tienen (26%), maar ook – samen met Timmermans – de meeste onvoldoendes (48%).

Wilders krijgt het vertrouwen als mogelijke minister-president ('zeer' tot 'redelijk groot') van 28 procent van de kiezers, waarmee hij – samen met Omtzigt, Timmermans en Plasterk – de hoogste cijfers krijgt.

Weinig enthousiasme voor nieuwe verkiezingen

De meeste kiezers willen geen nieuwe verkiezingen, een kwart (25%) wil dat wel.

Dit zijn enerzijds vaak kiezers van PVV (33% is het eens met de stelling, 37% niet) en BBB (32%), waarschijnlijk omdat ze verwachten dat hun partijen nu (nog) beter kunnen scoren dan in november.

Anderzijds zijn dat kiezers van kleinere linkse partijen (SP 34%, DENK 39%, PvdD 33%). GL-PvdA-kiezers willen vaker niet (39%) dan wel nieuwe verkiezingen (22%).

Onderzoeksverantwoording

Dit onderzoek vond plaats van vrijdagmiddag 9 februari tot maandagochtend 12 februari. In totaal werkten 2.752 Nederlanders van 18 jaar of ouder mee aan dit onderzoek. De steekproef is

grotendeels getrokken in het I&O Research Panel. 102 respondenten met een niet-westerse achtergrond deden mee via Panelclix.

Weging en marges

De onderzoeksresultaten zijn gewogen op geslacht, leeftijd, regio, opleidingsniveau en stemgedrag bij de Tweede Kamerverkiezingen in november 2023. De weging is uitgevoerd conform de richtlijnen van de Gouden Standaard (CBS). Hiermee is de steekproef representatief voor de kiesgerechtigde Nederlandse inwoners (18+), voor wat betreft deze achtergrondkenmerken. Bij onderzoek is er sprake van een betrouwbaarheidsinterval en onnauwkeurigheidsmarges. In dit onderzoek gaan we uit van een betrouwbaarheid van 95 procent. Bij een steekproef van $n=2.000$ en een uitkomst van 50 procent is er sprake van een foutmarge van plus of min 2,2 procent.

2 Zetelpeiling Tweede Kamer

2.1 Zetelpeiling: NSC halveert, PVV profiteert

In de tweede I&O-zetelpeiling na de Tweede Kamerverkiezingen van 22 november stijgt de PVV verder door. De partij van Geert Wilders zou op 49 zetels uitkomen als er nu verkiezingen zouden worden gehouden. Dat is een stijging van zes zetels ten opzichte van de peiling van december en twaalf ten opzichte van de Tweede Kamerverkiezingen in 2023.

NSC lijdt onder de groei van de PVV en verliest elf zetels. De VVD herstelt niet van de daling die in december werd ingezet, in deze peiling heeft de partij zeven zetels minder dan in november.

Tabel 2.1: Peiling Tweede Kamerverkiezingen 13 februari 2024 (zetels)

“Op welke partij zou u op dit moment stemmen bij de Tweede Kamerverkiezingen?”

Basis: zou zeker/waarschijnlijk stemmen en heeft partij van eerste voorkeur (n = 2.076).

	UITSLAG	PEILING		VERSCHILLEN		%
	TK'23	dec'23	feb'24	t.o.v. dec'23	t.o.v. TK'23	feb'24
PVV	37	43	49	+6	+12	31,0%
GL-PvdA	25	23	25	+2	0	16,5%
VVD	24	16	17	+1	-7	11,1%
NSC	20	20	9	-11	-11	6,3%
D66	9	10	9	-1	0	6,3%
BBB	7	8	7	-1	0	4,5%
CDA	5	5	7	+2	+2	4,5%
SP	5	5	5	0	0	3,2%
DENK	3	2	2	0	-1	1,8%
PvdD	3	5	5	0	+2	3,2%
FvD	3	3	3	0	0	2,2%
SGP	3	3	4	+1	+1	2,6%
CU	3	3	3	0	0	2,5%
Volt	2	4	4	0	+2	3,0%
JA21	1	0	1	+1	0	0,7%
Anders ¹	0	0	0	0	0	0,6%
Totaal	150	150	150	0	0	100%
Demissio- nair kabinet	41	34	36	+2	-5	22,8%

Bron: Ipsos I&O (I&O-peiling), 13 februari 2024

Deze peiling is uitgevoerd door Ipsos I&O in het I&O Research-panel. Sinds januari dit jaar zijn Ipsos Nederland en I&O Research één bedrijf. Voorlopig blijven er nog twee zetelpeilingen: één uitgevoerd in het Ipsos-panel, en één uitgevoerd in het I&O Research Panel.

¹ Onder ‘andere partij, namelijk...’ worden o.a. BIJ1, de Libertaire Partij en Piratenpartij genoemd. Geen van deze partij komt boven de kiesdrempel uit.

Tabel 2.2: Peiling Tweede Kamerverkiezingen 13 februari 2024 (percentages)

"Op welke partij zou u op dit moment stemmen bij de Tweede Kamerverkiezingen?"

Basis: zou zeker/waarschijnlijk stemmen en heeft partij van eerste voorkeur (n = 2.076).

	UITSLAG	PEILING (%)		MARGE
	TK'23	dec'23	feb'24	feb'24
PVV	23,5	27,4	31,0%	(29; 33)
GL-PvdA	15,8	14,6	16,5%	(14,9; 18,1)
VVD	15,2	10,4	11,1%	(9,8; 12,4)
NSC	12,8	12,5	6,3%	(5,3; 7,3)
D66	6,3	6,6	6,3%	(5,3; 7,3)
BBB	4,6	5,5	4,5%	(3,6; 5,4)
CDA	3,3	3,4	4,5%	(3,6; 5,4)
SP	3,1	3,6	3,2%	(2,4; 4)
DENK	2,4	1,8	1,8%	(1,2; 2,4)
PvdD	2,3	3,3	3,2%	(2,4; 4)
FvD	2,2	2,2	2,2%	(1,6; 2,8)
SGP	2,1	2,3	2,6%	(1,9; 3,3)
CU	2,0	2,2	2,5%	(1,8; 3,2)
Volt	1,7	2,9	3,0%	(2,3; 3,7)
JA21	0,7	0,6	0,7%	(0,3; 1,1)
Anders	2,0	0,7	0,6%	
Totaal	100	100	100	

Bron: Ipsos I&O (I&O-peiling), 13 februari 2024.

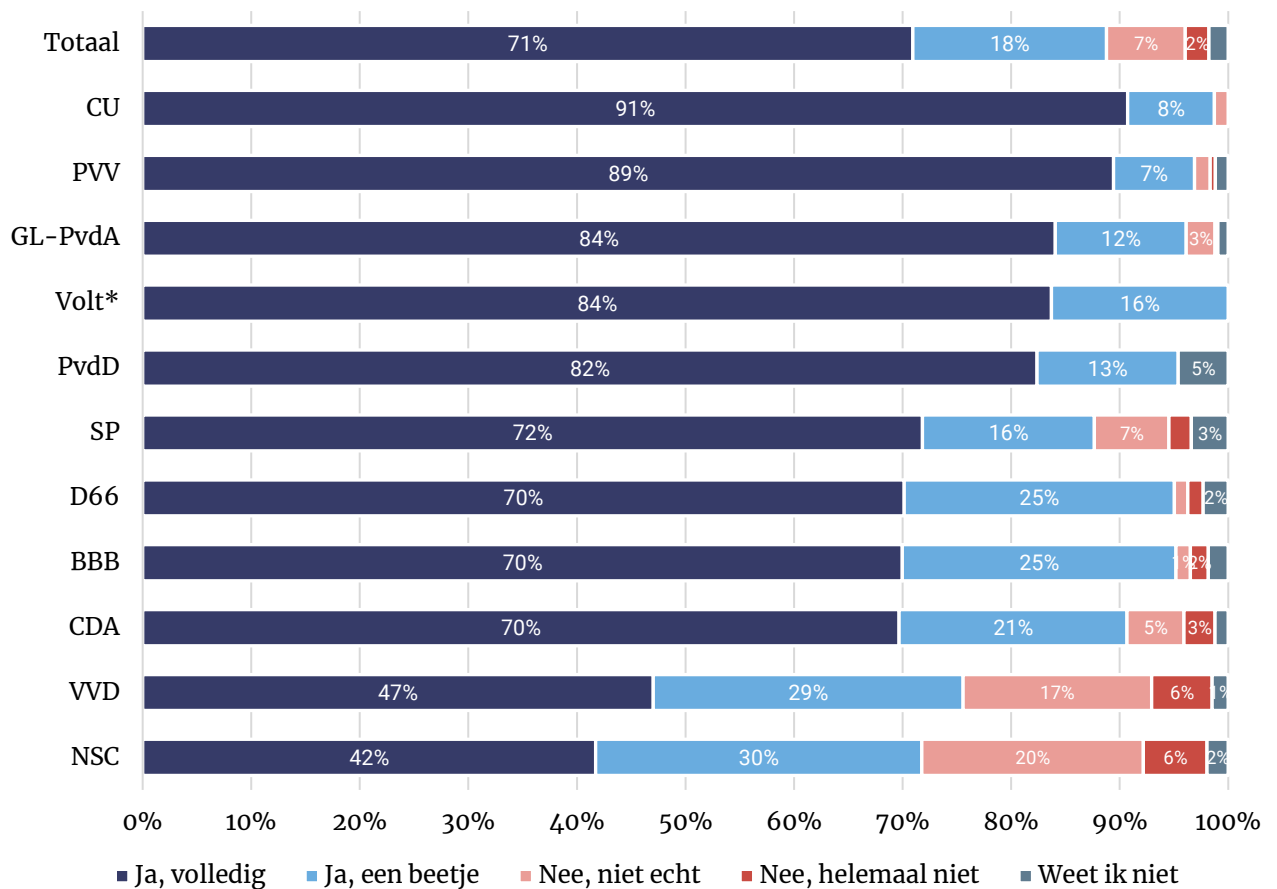
2.2 Kwart NSC-kiezers staat niet meer achter stem

Een klein deel van de kiezers (9%) staat niet meer achter de stem die zij uitbrachten op 22 november. Zeven op tien (71%) zeggen er wel nog volledig achter te staan. Voor achttien procent geldt dit een beetje.

Voorals kiezers van VVD en NSC hebben vaak bedenkingen. Van de NSC-kiezers staat inmiddels nog 42 procent volledig achter zijn of haar stem. In december was dit nog 65 procent. Bijna de helft (47%) van de VVD-kiezers staat nog achter zijn of haar besluit. Dit is niet verschoven ten opzichte van de laatste meting (in december 49%).

Figuur 2.1: U heeft bij de Tweede Kamerverkiezingen gestemd op <partij>. Staat u nu, twee weken na de verkiezingen, nog achter uw stem?

Naar partijvoorkeur bij Tweede Kamerverkiezingen 2023. Basis: heeft gestemd bij TK23 (n=2.318).

*Indicatief vanwege een klein aantal waarnemingen (n < 50).

Bron: Ipsos I&O (I&O-peiling), 13 februari 2024

2.3 Switchgedrag sinds 22 november

PVV slaagt er als enige partij in om substantiële delen van andere kiezersgroepen naar zich toe te trekken. Twaalf procent van de kiezers die bij de Tweede Kamerverkiezingen 2023 opteerde voor de VVD kijkt nu uit naar de PVV. Ook NSC (16%), BBB (12%) en FvD (15%) raken kiezers kwijt aan de VVD.

Verder valt op dat 32 procent van de NSC-kiezers van november 2023 nu geen partijvoorkeur meer heeft.

Tabel 2.3: Switchgedrag sinds de Tweede Kamerverkiezingen van 2023 (in procenten)

Basis: zou zeker/waarschijnlijk stemmen en heeft partij van eerste voorkeur (n=2.076).

Gestemd bij TK23																
	To- taal	PVV	GL- PvdA	VVD	NSC	D66	BBB	CDA	SP	DEN K*	PvdD *	FvD *	SGP *	CU	Volt *	Niet
Voor- keur	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
PVV	27	91		12	16		12		8	4	3	15	3	4		19
GL- PvdA	14	1	81	1	2	7	1	1	9	6	9				4	12
VVD	10	1		57	2	1		3	2	2						8
NSC	5				37	4	2	1						6		6
D66	5		4	2	1	69	1		1						8	4
BBB	4	1		2	3		61		1	4						2
CDA	4			2	4	1	1	77						2		6
SP	3	1	1		1		3	1	62	3						4
DENK	2									74	2					
PvdD	3		3								79					3
FvD	2											85				1
SGP	2						1	3					97	3		1
CU	2				1			3	3		1			79		2
Volt	3		3	1		1					2				82	6
JA21	1	1		1	1						2					
An- ders Weet niet	14	5	8	20	32	17	17	10	14	8	2			7	7	21

*Indicatief vanwege een klein aantal waarnemingen (n < 50).

Bron: Ipsos I&O (I&O-peiling), 13 februari 2024

2.4 Redenen voor overstap

NSC maakt als enige partij in deze meting een significante daling door t.o.v. december. De partij van Pieter Omtzigt verliest elf virtuele zetels en komt daarmee uit op 9. Een derde (32%) van de kiezers die in november 2023 op NSC stemde heeft nu geen voorkeurspartij. Een kleiner deel (16%) wijkt uit naar de PVV. Plukjes kiezers trekken naar BBB (3%) en CDA (4%).

Kiezers keren NSC vooral de rug toe vanwege de opstelling van de partij in de formatie. Velen geven aan dat zij willen dat NSC een rechts kabinet vormt met PVV, VVD en BBB. De manier waarop Omtzigt de formatie heeft stopgezet en de redenen die hij hiervoor aandraagt worden hem niet in dank afgenomen. Net als aan het eind van de verkiezingscampagne wordt Omtzigt onduidelijkheid en besluiteloosheid verweten. Kiezers die NSC hebben verlaten en nu geen partijvoorkeur meer hebben zetten relatief vaak hun twijfels bij of Omtzigt 'het wel aan kan'.

“Geert Wilders moet een kans krijgen in een nieuw te vormen kabinet. Als Omtzigt niet in het kabinet wil met PVV, ga ik PVV stemmen.

- Zou nu PVV stemmen

"De PVV wil de echte problemen aanpakken in dit land, en geen linkse hobby's financieren... NSC heeft heel wat geloofwaardigheid verloren door met een slap smoesje uit het formatie-overleg te stappen..."

- Zou nu PVV stemmen

“Was fan van Omtzigt, echter hij blijkt een besluiteloos persoon te zijn. Wilders wil graag regeren en is daarom milder geworden, dat stemt mij goed.”

- Zou nu PVV stemmen

“Zeer teleurgesteld in de houding van NSC, dit is oude politiek, vooral niet doen waar de kiezer om vraagt.

- Zou nu BBB stemmen

“NSC neemt op dit moment de verantwoordelijkheid ook niet en dat valt me erg tegen.”

- Heeft nu geen partijvoorkeur

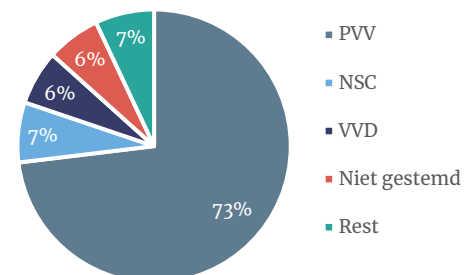
“Ik vraag mij af of Omtzigt het nog wel aan kan. Ik geloof ik zijn visie alleen is er nog zoveel werk aan de winkel.”

- Heeft nu geen partijvoorkeur

Kiezers die NSC trouw blijven waarderen juist de standvastigheid het bijzonder. Zo zegt een kiezer: “NSC is een nieuwe partij met een eerlijk verhaal.”

De PVV zit juist in de lift in vergelijking met december. Destijds peilden wij de partij op 43 zetels. Inmiddels zijn dat er 49. Een stijging van twaalf ten opzichte van de huidige zetelverdeling in de Tweede Kamer. De partij van Geert Wilders slaagt er vooral in om kiezers van NSC (7% van de huidige PVV-achterban stemde in november op de NSC) en VVD (6%) naar zich toe te trekken.

Figuur 1.2: Samenstelling huidig PVV-electoraat (naar stemkeuze TK23)
Basis: PVV-kiezers (n= 668).

Kiezers die nu naar PVV trekken willen de partij een steuntje in de rug geven tijdens de kabinetsformatie. Ze willen er zeker van zijn dat een rechts kabinet wordt gevormd en dat de PVV haar stempel op dit kabinet kan drukken. Ze hopen dat een dergelijk kabinet ervoor kan zorgen dat er minder immigranten richting Nederland komen.

Nieuwe PVV-kiezers bekritisieren de opstelling van NSC (stopzetten formatie) en VVD (in eerste instantie alleen een rechts kabinet willen gedogen) in het formatieproces en keren daarom deze partijen de rug toe. Een oud-VVD'er vat het als volgt samen: "PVV is de enige die lijkt te doen wat het heeft beloofd."

"Zij doen tenminste hun best om een regering te vormen. De uitvluchten van NSC zijn totaal gezocht."

- Stemde in november NSC

"Ik heb NSC gestemd om gematigd te blijven maar die lafaard stopt er nu al mee dus stem weggegooid, heb ik spijt van."

- Stemde in november NSC

"VVD is zichzelf aan het kapot maken, eerst kabinet laten vallen (terecht) en dan dag na verkiezingen wij willen alleen maar gedogen, dat valt in het verkeerde keelgat."

- Stemde in november VVD

"VVD heeft belofte niet nagekomen met asielbeleid."

- Stemde in november VVD

"Lijsttrekker geeft op dit moment geen vertrouwen. Hou niet van wapperend gedrag. Denk dat Wilders milder is geworden, omdat hij graag wil regeren."

- Stemde in november VVD

"Nederlanders eerst."

- Stemde in november niet

2.5 Welke partijen worden verder overwogen?

Onderstaande tabel illustreert hoe zeker kiezers zijn van hun stem en welke partijen zij nog meer overwegen. Kiezers van FvD (60% overweegt geen andere partijen), PVV (49%) en VVD (45%) zijn relatief zeker van hun stem. Dit geldt niet voor kiezers van D66 (13%) en Volt (17%).

Er is veel verkeer mogelijk tussen vier progressieve partijen: GroenLinks-PvdA, D66, Volt en Partij voor de Dieren. Zo overweegt de helft (51%) van de huidige D66-kiezers een stem op GroenLinks-PvdA.

Aan de rechterzijde van het politieke spectrum zien we dat kiezers van BBB (26%) en FvD (25%) nog de overstap zouden kunnen maken naar de PVV.

Tabel 2.4: Zijn er andere partijen die voor u in aanmerking komen om op te stemmen?

Naar partijvoorkeur. Meerdere antwoorden mogelijk. Basis: gaat zeker/waarschijnlijk stemmen (n=2.432).

Overwogen	To-taal	PVV	GL-PvdA	VVD	NSC	D66	BBB	CDA	SP	PvdD	FvD*	SGP	CU	Volt	Geen voorkeur
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
Geen	36	49	24	45	21	13	28	26	37	39	60	39	33	17	
PVV	5	0	0	12	9	4	26	1	4	2	25	5	5	1	19
GL-PvdA	8	0	0	3	12	51	3	0	19	40	0	0	5	33	19
VVD	6	9	2	0	9	14	8	18	2	0	0	3	2	12	23
NSC	7	5	7	9	0	8	10	14	7	3	3	2	11	6	22
D66	10	1	31	12	10	0	2	9	4	5	0	0	11	36	16
BBB	9	21	1	5	13	2	0	5	8	0	5	4	3	0	14
CDA	6	2	3	12	19	11	5	0	7	0	0	8	22	5	16
SP	5	3	14	0	5	3	6	3	0	12	4	0	1	5	12
DENK	1	0	1	1	1	0	2	0	0	0	0	0	0	2	2
PvdD	7	1	26	0	3	9	0	0	16	0	0	0	5	16	10
FvD	1	4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1
SGP	1	1	0	0	3	0	1	6	0	0	0	0	14	0	3
CU	4	1	4	2	10	4	3	19	3	1	0	39	0	0	7
Volt	9	0	26	5	9	32	1	9	5	12	0	0	4	0	10
JA21	4	9	0	2	3	1	6	3	1	2	5	2	0	4	5
Anders	2	1	2	1	0	2	0	0	1	6	9	0	0	0	2

*Indicatief vanwege een klein aantal waarnemingen (n < 50).

Bron: Ipsos I&O (I&O-peiling), 13 februari 2024

3 Formatie

3.1 Stuklopen onderhandelingen

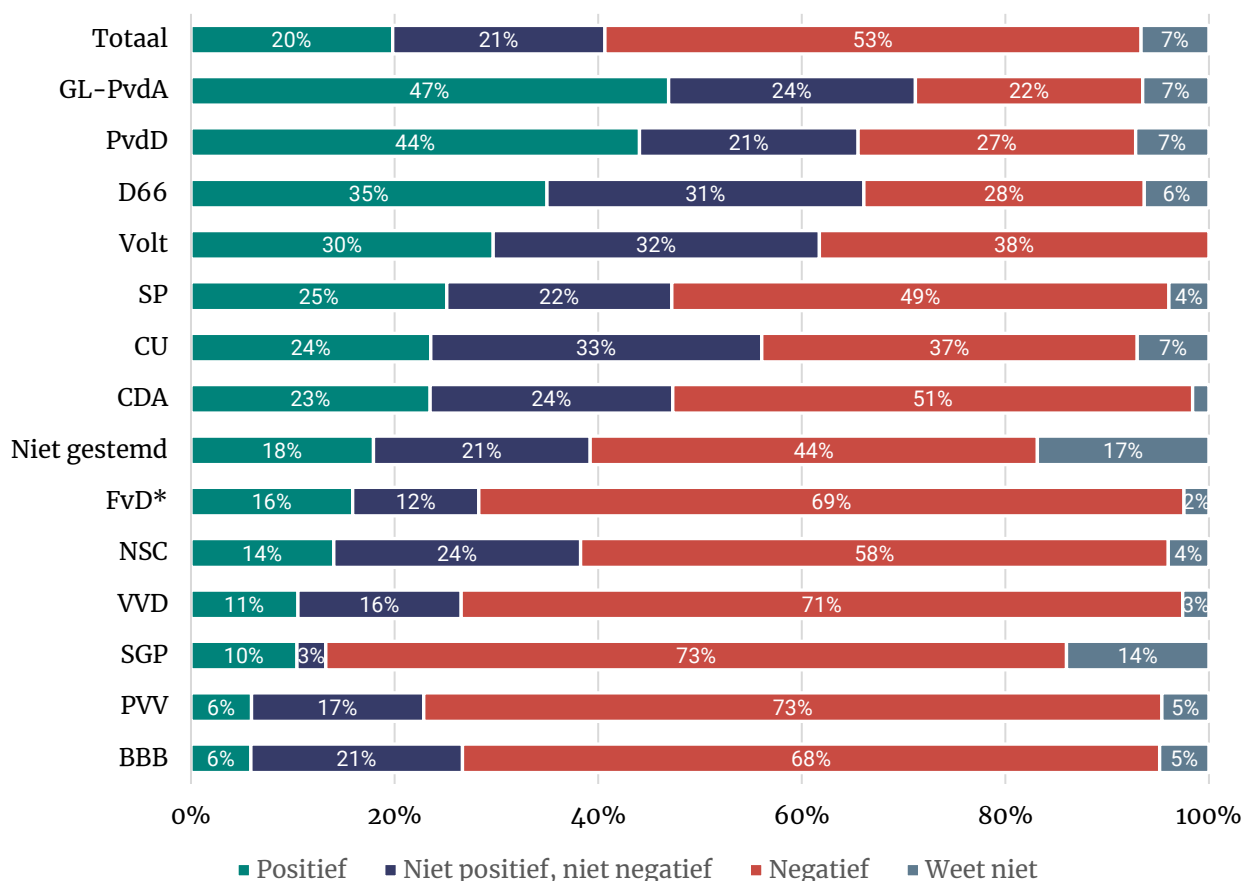
De afgelopen tijd onderhandelden PVV, VVD, NSC en BBB over een mogelijk nieuw kabinet. Maandag 5 februari kwam er een einde aan de ronde van formatiegesprekken nadat duidelijk werd dat NSC in deze ronde niet verder wilde.

Ruim de helft van de Nederlandse kiezers kijkt negatief naar het stuklopen van de formatieonderhandelingen (53%). Eén op vijf vindt het wel positief.

Kiezers die in november op onderhandelingspartners PVV (73%), VVD (71%), BBB (68%) en NSC (58%) stemden zijn ook duidelijk negatief, NSC-kiezers nog het minst. Veertien procent van hen kijkt er wel positief naar. Degenen die *op dit moment* NSC als voorkeurspartij hebben zijn minder kritisch: 30 procent van hen is positief over het klappen van de onderhandelingen.

Figuur 3.1: De afgelopen tijd onderhandelden PVV, VVD, NSC en BBB over een mogelijk nieuw kabinet. Deze week liepen de onderhandelingen stuk. Beschouwt u het als positief of negatief dat deze partijen er niet in zijn geslaagd een kabinet te vormen?

Naar stemkeuze bij TK23. Basis: gehele steekproef (n = 2.752).

*Indicatief vanwege een klein aantal waarnemingen (n < 50).

Bron: Ipsos I&O (I&O-peiling), 13 februari 2024

Kiezers die negatief oordelen: 'NL heeft (rechts) kabinet nodig, redenen NSC niet overtuigend'

Kiezers die negatief aankijken tegen het stuklopen van de onderhandelingen, zien het opstappen van NSC vaak als onnodige en schadelijke vertraging in de formatie. Zij benadrukken dat er problemen op te lossen zijn in het land en willen dat graag dat er zo snel mogelijk een nieuw kabinet gevormd wordt. Ook – met name links-progressieve – kiezers die zelf geen voorkeur geven aan een kabinet met PVV, VVD, BBB en NSC noemen dit meermaals.

Anderen noemen dat alleen dit (of in ieder geval een rechts) kabinet recht doet aan de verkiezingsuitslag van 22 november. Zij omschrijven de geklapte coalitie-optie als 'de wil van de kiezer'. De redenen van NSC om uit de onderhandelingen te stappen vinden zij niet overtuigend. Ook wordt het stuklopen Omtzigt persoonlijk toegeschreven, kritische kiezers omschrijven hem als een twijfelaar en als onbetrouwbaar

“Argumentatie NSC zwak. NL Heeft de voorkeur voor rechts kabinet.”

- Stemde in november op VVD, zou nu ook VVD stemmen

“Er moet gebeuren wat de burger wil. En er moet sowieso NU duidelijkheid komen.”

- Stemde in november NSC, nu voorkeur voor PVV

“Nederland heeft er behoefte aan dat er (eindelijk) weer geregeerd wordt, dit is schadelijk voor de economie, natuurbeleid, bouw en bijvoorbeeld de migratie-problematiek.”

- Stemde in november NSC, nu voorkeur voor BBB

“Ze zijn het verplicht aan de stemmers om deze regering te vormen.”

- Stemde in november NSC, weet het nu niet

“Hoewel ik geen voorstander ben van een nieuw kabinet van deze 4 partijen, staat door dit soort formaties het land te lang stil.”

- Stemde in november Volt, nu ook voorkeur voor Volt

“De reden waarom Omtzigt uit de formatie is gestapt laat bij mij een nare smaak achter. Misschien is het beter dat Omtzigt de politiek verlaat. Hij is een te onstabiele factor. Daarbij heeft het volk gesproken en wil een centrum rechts kabinet. Als dat niet lukt moeten we maar weer naar de stembus.”

- Stemde in november PVV, nu ook voorkeur voor PVV

Kiezers die positief oordelen: 'wil geen rechts kabinet, zeker niet met PVV'

De voornamelijk linkse en progressieve kiezers die wél positief tegen het klappen van de formatiegesprekken aankijken, zeggen met name dat zij toch niet op een kabinet met PVV, VVD, NSC en BBB zaten te wachten. Velen willen geen rechts beleid, maar sommigen noemen (ook) dat zij de PVV en Wilders persoonlijk 'niet te vertrouwen' vinden.

“PVV is niet betrouwbaar en is bovendien geen democratische partij met maar 1 lid.”

- Heeft nu voorkeur voor VVD

“Ik vind een combi van die partijen klinken als een werkelijk doemscenario dus ik ben al lang blij dat dit niet gelukt is.”

- Heeft nu voorkeur voor GroenLinks-PvdA

“PVV is geen partij die ooit iets te zeggen moet krijgen. Ik vrees voor de rechtstaat, de democratie en elke groep die de PVV als niet wenselijk beschouwd.”

- Heeft nu voorkeur voor D66

“Wilders is een twitteraar en is absoluut niet betrouwbaar op de lange duur.”

- Heeft nu voorkeur voor NSC

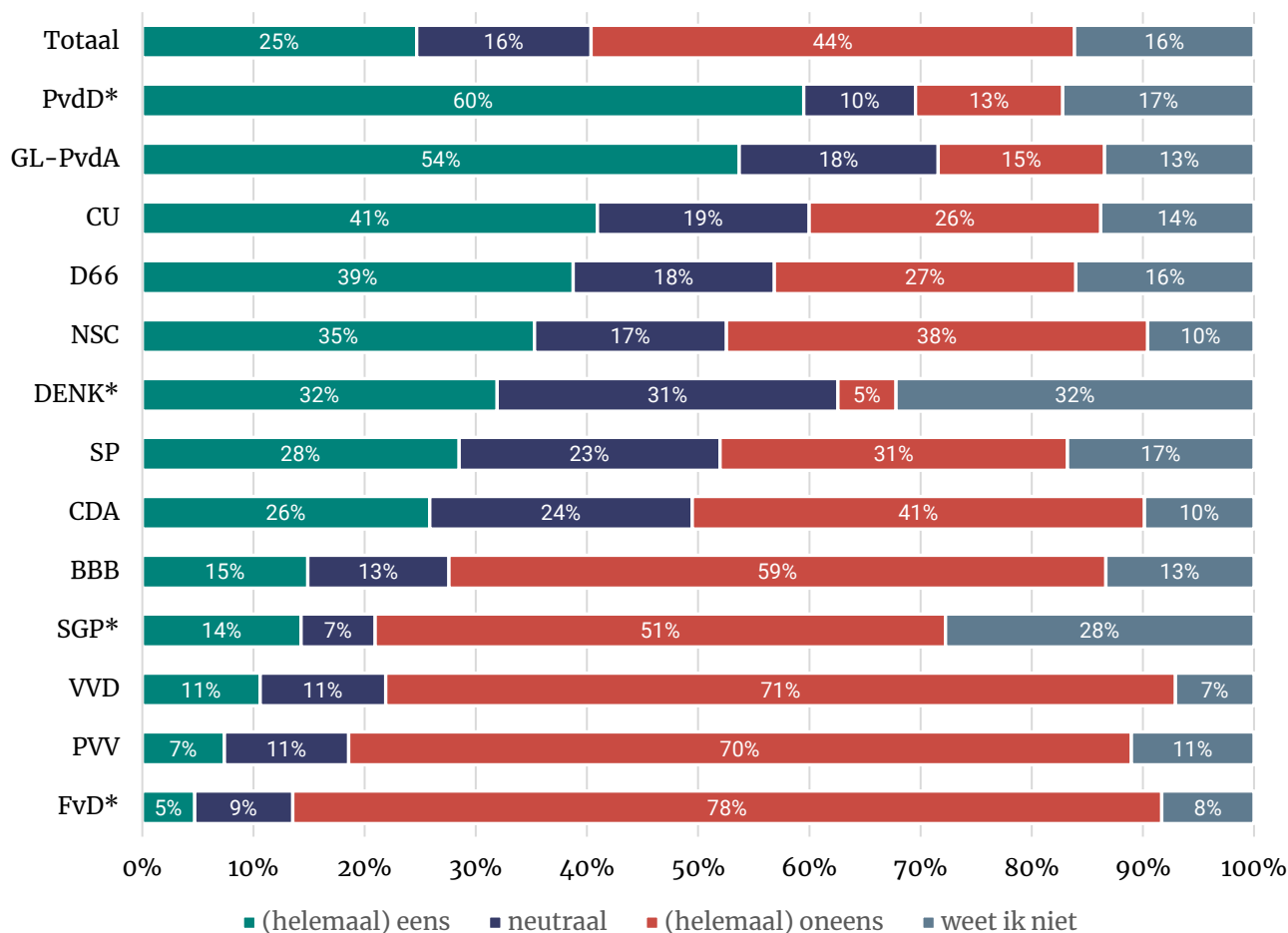
Weinig begrip voor stoppen onderhandelingen

Een kwart van de kiezers heeft begrip voor het besluit van NSC om uit de formatieonderhandelingen te stappen. Beduidend meer kiezers (44%) begrijpen dat niet (de rest kijkt er neutraal naar of weet het niet). Kiezers van linkse en progressieve partijen hebben hier meer begrip voor dan rechtse kiezers.

Kiezers die in november zelf op NSC stemden zijn verdeeld over de stap van ‘hun’ partij: 35 begrijpt het wel, 38 procent niet (17% neutraal). Ook hier geldt dat kiezers die *op dit moment* NSC als voorkeurspartij hebben, milder zijn: 63 procent van hen toont begrip.

Figuur 3.2: 'Het is begrijpelijk dat NSC uit de onderhandelingen is gestapt'

Naar stemkeuze bij TK23. Basis: gehele steekproef (n = 2.752)

*Indicatief vanwege een klein aantal waarnemingen (n < 50).

Bron: Ipsos I&O (I&O-peiling), 13 februari 2024

3.2 NSC (Omtzigt) verantwoordelijk voor stukgelopen formatie

Volgens 58 procent van de kiezers is NSC verantwoordelijk voor het mislukken van de formatie. Kiezers van onderhandelingspartners PVV (82%), VVD (82%) en BBB (69%) wijzen nog vaker naar NSC.

Ook de helft van de kiezers die in november 2023 zelf op NSC stemden houdt de partij verantwoordelijk (48%). Onder kiezers die nu voorkeur geven aan NSC ligt dat aandeel lager (22%).

Kiezers van linkse en progressieve partijen houden relatief vaak (ook) de PVV verantwoordelijk voor het mislukken van de formatie. Zo noemen kiezers van GroenLinks-PvdA de PVV vrijwel net zo vaak (48%) als NSC (45%).

Tabel 3.1: Welke partij(en) houdt u verantwoordelijk voor het mislukken van de formatie? Meerdere antwoorden mogelijk

Naar stemkeuze bij TK23. Basis: gehele steekproef (n = 2.752)

	Totaal	PVV	GL-PvdA	VVD	NSC	D66	BBB	CDA	SP	DENK*	PvdD*	FvD*	SGP	CU	Niet
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
NSC	58	82	45	82	48	48	69	62	47	25	36	79	47	49	37
PVV	23	2	48	17	27	47	12	29	33	39	40	10	7	43	18
VVD	19	18	29	8	26	23	12	10	29	22	30	39	6	23	12
BBB	13	2	33	7	18	23	3	17	23	22	22	9	3	21	8
Ander	2	1	1	1	3	2	0	0	2	3	1	0	0	1	3
Geen	10	4	16	4	14	9	5	13	12	11	21	5	11	8	14
Weet niet	17	9	17	7	19	19	17	9	14	20	19	11	38	21	35

*Indicatief vanwege een klein aantal waarnemingen (n < 50).

Bron: Ipsos I&O (I&O-peiling), 13 februari 2024

Toelichting: 'verschillen onoverbrugbaar', kritiek op Omtzigt

We vroegen kiezers waarom zij een partij of partijen verantwoordelijk houden voor het mislukken van de formatie.

Kiezers die NSC verantwoordelijk houden voor het mislukken van de formatie (58%) wijzen erop dat Omtzigt wegliep van de onderhandelingstafel. Met name links-progressieve kiezers en kiezers van NSC zelf verklaren dit doordat de afstand tussen de vier partijen te groot was en de verschillen niet te overbruggen. Sommigen plaatsen daarbij de kritische noot dat dit 'al vanaf het begin duidelijk was'. Rechtse kiezers zijn veelal negatiever en noemen de stap van NSC als een teken van onbetrouwbaarheid. Zij vinden het 'slap' van Omtzigt dat hij wegloopt en verwijten hem te veel te twijfelen.

"NSC kan zich niet verenigen met de (standpunten van de) PVV."

- Stemde in november Volt, heeft nu voorkeur voor GroenLinks-PvdA

"Het was van begin af aan gedoemd te mislukken"

- Stemde in november GroenLinks-PvdA, heeft nu voorkeur voor SP

Weglopen na maanden praten is niet slim. Was er niet aan begonnen of had eerder geroepen te willen gedogen, voordat de VVD dit deed.”

- Stemde in november NSC, heeft nu geen voorkeur

“Omtzigt weet niet wat hij wil en maakt een instabiele indruk over met wie hij wil samenwerken. En het weglopen en wegblijven van de onderhandelingstafel is niet volgens de afspraken. Daarmee verspeelt hij veel goodwill.”

- Stemde in november SGP, heeft nu ook voorkeur voor SGP

“Omdat Pieter Omtzigt wegloopt voor zijn verantwoordelijkheden.”

- Stemde in november PVV, heeft nu ook voorkeur voor PVV

Een kwart van de kiezers wijst (ook) de **PVV** aan als verantwoordelijke voor de mislukte formatieronde. Net als degenen die naar NSC wijzen, stellen zij vast dat de onderlinge verschillen tussen de partijen te groot zijn. Maar velen van hen leggen dat bij de standpunten van de PVV. Zij vinden dat (de rechtsstatelijkheid van) deze ideeën, met name rondom migratie, regeringsdeelname van de partij moeilijk of onmogelijk maken. Sommigen vinden dat Wilders ‘te star’ vasthoudt aan deze standpunten. Anderen noemen de partij ‘geen betrouwbare regeringspartner’. Ook de opstelling van Wilders in de formatie, met name zijn uitspraken op X (voorheen Twitter), wordt genoemd als reden.

“Starheid van Wilders en iedereen op de kast jagen, je vraagt je of hij wel wil regeren of alleen maar commentaar leveren van de zijlijn.”

- Stemde in november VVD, heeft nu ook voorkeur voor VVD

“Tenzij Wilders toezegt bereid te zijn de PVV democratisch te maken, niet te morrelen aan rechtsstatelijkheid en populistische communicatie in toom houdt kan een VVD of NSC niet anders dan de conclusie trekken dat een kabinet met de PVV onmogelijk is. In de formatie zal Wilders niet die bereidheid hebben getoond, uiteindelijk is dan de PVV zelf verantwoordelijk voor het klappen.”

- Stemde in november PvdD, heeft nu ook voorkeur voor PvdD

“Geen vertrouwen, al dat getwitter, steken onder water. Plasterk die geen controle heeft / houdt.”

- Stemde in november NSC, heeft nu ook voorkeur voor NSC

3.3 Coalitievoorkeuren

Meer steun voor minderheidskabinet PVV, VVD en BBB

We legden respondenten zeven mogelijke regeringscoalities voor (zie Figuur 2.3), die we ook in december al eens onderzochten. De meeste kiezers willen nog steeds dat er een rechts kabinet komt.

Circa een derde van de kiezers (32%) houdt vast aan een meerderheidskabinet met PVV, VVD, NSC en BBB. Dat is flink minder dan in december (toen: 45%) Ook andere rechtse coalitietoets met NSC worden nu minder vaak als acceptabel gezien.

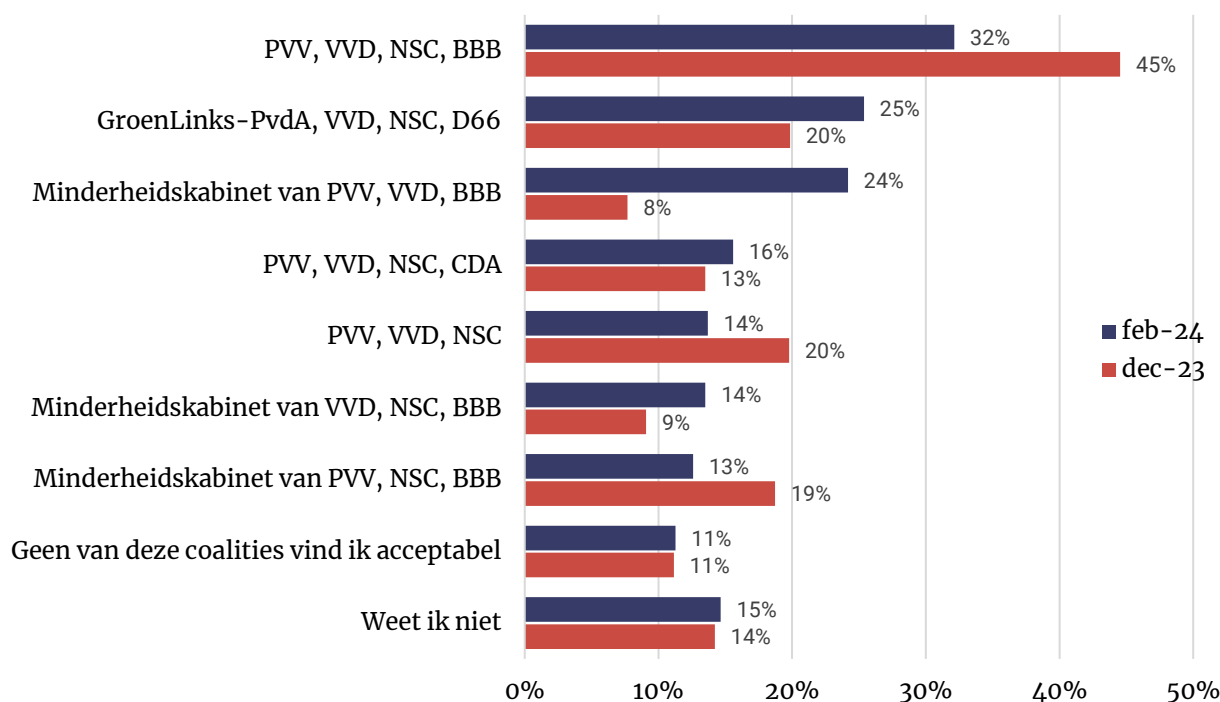
Een minderheidskabinet van PVV, VVD en BBB is daarentegen flink in populariteit gestegen (8% naar 24%).

Dat geldt in mindere mate ook voor een middenkabinet met GL-PvdA, VVD, NSC en D66, dat nu door een kwart van de kiezers acceptabel wordt gevonden (was 20%).

Figuur 3.3: Coalitievoorkeuren in december 2023 en februari 2024

Hieronder ziet u een aantal combinaties van partijen die na de Tweede Kamerverkiezingen van 2023 samen zouden kunnen regeren. Kunt u aangeven van welke combinatie(s) van partijen u het acceptabel zou vinden als deze partijen de regering vormen? U kunt meerdere coalities aanvinken.

Basis: gehele steekproef (n = 2.752)

Bron: Ipsos I&O (I&O-peiling), 13 februari 2024

Met name kiezers die zelf voor PVV, VVD, NSC of BBB hebben gestemd zien graag dat deze partijen samen een coalitie gaan vormen. Circa de helft ziet dit zitten en de onderlinge verschillen tussen deze kiezersgroepen zijn klein.

Van degenen die in november NSC stemden is 49 procent nu voorstander van een dergelijke coalitie. Onder degenen die *op dit moment* voorkeur geven aan een stem op NSC is dat minder, maar met 39 procent gaat het nog steeds om een flinke minderheid. Andere coalitie-opties zijn onder deze kiezers net zo, of minder populair: 40 procent van hen ziet een minderheidskabinet samen met VVD en BBB zitten, 32 procent wil wel door het midden met GL-PvdA, VVD en D66.

Tabel 2.1: Coalitievoorkeur per kiezersgroep (naar partijkeuze TK23)

Hieronder ziet u een aantal combinaties van partijen die na de Tweede Kamerverkiezingen van 2023 samen zouden kunnen regeren. Kunt u aangeven van welke combinatie(s) van partijen u het acceptabel zou vinden als deze partijen de regering vormen? U kunt meerdere coalities aanvinken.

	To- taal	PVV	GL- PvdA	VVD	NSC	D66	BBB	CDA	SP	Pvd D*	FvD *	SGP	CU
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
PVV, VVD, NSC, BBB	32	50	8	45	49	18	45	38	13	8	43	41	15
GL-PvdA, VVD, NSC, D66	25	1	74	14	21	73	3	28	33	48	3	3	17
PVV, VVD, BBB*	24	46	6	39	22	10	41	13	5	7	47	24	3
PVV, VVD, NSC, CDA	16	17	4	33	22	14	7	19	4	4	14	37	11
PVV, VVD, NSC	14	20	5	22	21	8	6	11	4	6	15	23	3
VVD, NSC, BBB*	14	4	11	24	28	11	23	31	10	3	6	9	13
PVV, NSC, BBB*	13	20	5	8	22	6	11	15	10	2	35	20	2
Geen van deze ac- ceptabel	11	6	14	4	6	10	6	6	22	28	15	8	26
Weet ik niet	15	11	7	9	9	7	20	15	22	18	9	28	20

PvdD en FvD indicatief vanwege een klein aantal waarnemingen ($n < 50$).

Bron: Ipsos I&O (I&O-peiling), 13 februari 2024

*Hierbij werd de volgende mouse-over toelichting getoond: "Een minderheidsregering is een regering waarbij de partijen samen geen meerderheid in de Tweede Kamer hebben. Voor ieder wetsvoorstel moeten deze partijen dan dus op zoek naar de steun van andere partijen. Bijvoorbeeld van [VVD/NSC], die dit kabinet zou kunnen steunen zonder ministers te leveren (gedogen)."

Vergeleken met december 2023 is het enthousiasme voor een kabinet met PVV, VVD, NSC en BBB vooral onder kiezers van deze partijen zelf flink gedaald (zie tabel 2.2). Enthousiasme over een minderheidskabinet van PVV, VVD en BBB nam hier juist het meest toe. Zo vond in december nog 10 procent van de PVV-kiezers deze coalitietoepie acceptabel, nu is dat 46 procent.

Tabel 3.2: Verschil in steun voor coalitietoepies, in procentpunten. Naar partijkeuze TK23

	Totaal	PVV	GL-PvdA	VVD	NSC	D66	BBB	CDA	SP	PvdD	FvD*	SGP	CU
PVV, VVD, NSC & BBB	-12	-24	-4	-21	-15	-3	-27	-8	-15	-2	-27	-18	-21
PVV, VVD & BBB	16	36	-1	28	15	4	27	7	4	4	21	10	-3

*Indicatief vanwege een klein aantal waarnemingen ($n < 50$).

Bron: Ipsos I&O (I&O-peiling), 13 februari 2024

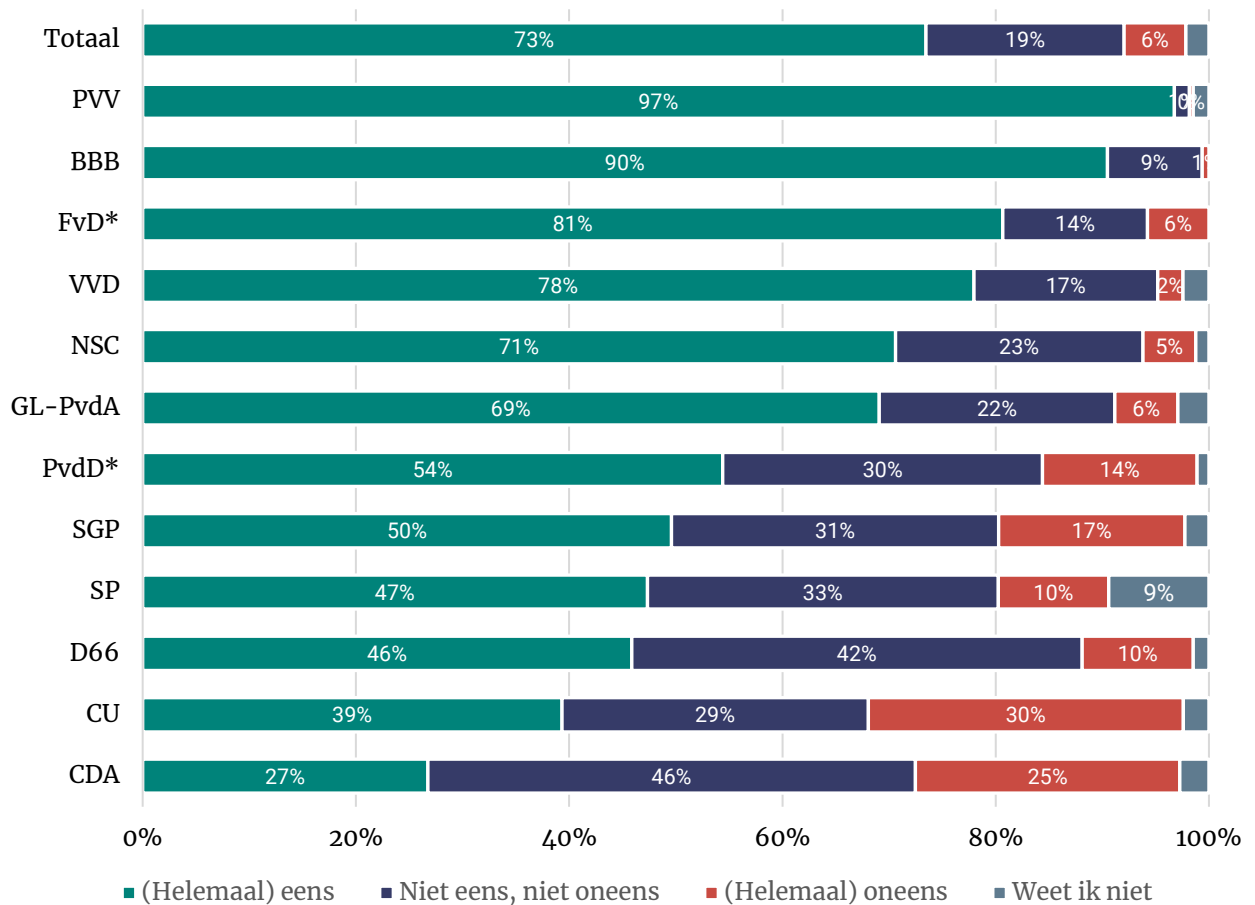
3.4 Meeregeren

Driekwart van de Nederlanders die in november naar de stembus gingen wil graag dat de partij waarop zij stemden gaat meeregeren. Dat geldt in nog grotere mate voor kiezers van PVV (97%), BBB (90%) en VVD (78%). Bij kiezers van NSC ligt dit aandeel lager (71%) en daalde het ook duidelijk sinds de vorige keer dat we deze vraag stelden, in december 2023, toen 90 procent van hen nog wilde meeregeren (niet getoond in figuur).

Kiezers van CDA (27%) en ChristenUnie (39%) zitten het minst te wachten op kabinetsdeelname. Dit was in december ook al het geval.

Figuur 2.2: "Ik wil dat <partijkeuze bij TK23> deel gaat uitmaken van de volgende regering"

Basis: heeft op partij gestemd bij TK23 (n = 2.752)

*Indicatief vanwege een klein aantal waarnemingen (n < 50).

Bron: Ipsos I&O (I&O-peiling), 13 februari 2024

3.5 Het liefst samenwerken met...

Kiezers die graag willen dat de partij waarop ze gestemd hebben mee gaat doen in een regering, stelden we de vraag: “Met welke partijen zou u het liefst hebben dat de partij samen een coalitie gaat vormen?”

Vooral BBB, VVD en NSC worden hier genoemd, daarna PVV, CDA en D66 (waarbij opgemerkt dat bijna een kwart van de kiezers al stemde op de PVV, een percentage dat er eigenlijk bij opgeteld zou moeten worden). We zien dat midden- en rechtse kiezers vooral willen regeren met midden- en rechtse partijen. NSC is populair bij rechts én links (maar het minst bij de PVV-kiezers). Opvallend laag zijn de scores voor de links-progressieve partijen: GL-PvdA (14%), Volt (12%), SP (12%), PvdD (11%).

Tabel 2.3: Voorkeuren voor regeringscoalitie

U zou willen dat < partij TK23> deel gaat uitmaken van de volgende regering. Met welke partijen zou u het liefst hebben dat < partij TK23> samen een coalitie gaat vormen?

	Totaal	PVV	GL-PvdA	VVD	NSC	D66	BBB	CDA	SP
BBB	45%	78%	3%	44%	46%			41%	25%
VVD	35%	53%	16%		58%	49%	49%	53%	6%
NSC	34%	33%	42%	54%		56%	45%	44%	46%
PVV	23%			45%	30%	6%	65%	21%	16%
CDA	21%	10%	24%	44%	32%	30%	20%		6%
D66	20%	2%	74%	26%	26%	24%	2%	27%	16%
GL-PvdA	14%	2%		10%	31%	71%	3%	11%	37%
JA21	13%	23%	1%	8%	6%	1%	13%	6%	2%
SP	12%	6%	38%	1%	10%	6%	13%		
Volt	12%	1%	47%	9%	9%	36%	4%	12%	17%
PvdD	11%	2%	49%		3%	10%	1%	0%	22%
CU	9%	2%	17%	13%	14%	10%	5%	24%	2%
SGP	5%	7%		5%	3%		8%	5%	
FvD	4%	10%		0%			2%		
DENK	1%		5%	1%					
Andere partij	1%	1%	1%	1%					
Weet ik niet	7%	5%	4%	4%	4%	1%	8%	5%	12%

Bron: Ipsos I&O (I&O-peiling), 13 februari 2024

3.6 Absoluut niet samenwerken met...

Ook vroegen we met welke partij(en) de eigen partij absoluut niet mag samenwerken. Net als in november vorig jaar staan Forum voor Democratie en Denk bovenaan dat lijstje. Maar deze partijen zijn ook niet in beeld.

De PVV is wel in beeld en wordt door 37 procent van de (niet-PVV-stemmers) als onacceptabel ervaren. Dit zijn vooral linkse kiezers. De huidige kiezers van BBB, VVD en NSC (de beoogde coalitiepartners) oordelen minder negatief. Van de BBB-kiezers wil slechts 12 procent niet met de PVV (en 65% juist wel), van de VVD zegt 23 procent dat de PVV niet in aanmerking mag komen (en 45% juist wel). Onder NSC-kiezers is die tweespalt groter: 30 procent wil 'het liefst' met de PVV in een coalitie, 40 procent wil dit absoluut niet (onder NSC-kiezers uit november is dat 26%).

Overigens is de weerstand tegen de PVV als mogelijke coalitiepartner vergeleken met 2,5 jaar geleden fors afgenomen: in 2021 wilde 53 procent van de kiezers dat absoluut niet, nu is dat – net als in november – nog 37 procent. Onder VVD-kiezers ging de weerstand van 52 procent in maart 2021 naar 21 procent in november 2023 naar 23 procent nu.

Tabel 2.4: En met welke partijen wilt u absoluut niet dat uw partij samen een coalitie gaat vormen?

U heeft gestemd op < partij TK23>. Stel dat deze partij deel zou gaan uitmaken van een volgende regering. Met welke partijen zou u absoluut niet willen dat < partij TK23> samen in een regering zou stappen?

	Totaal nov'23	Totaal feb '24	PVV	GL-PvdA	VVD	NSC	D66	BBB	CDA	SP
FvD	65%	63%	41%	84%	73%	73%	86%	64%	77%	76%
DENK	44%	45%	53%	27%	57%	47%	44%	57%	54%	38%
PVV	37%	37%		86%	23%	40%	78%	12%	38%	64%
GL-PvdA	33%	37%	68%		48%	31%	1%	61%	31%	9%
PvdD	25%	30%	41%	4%	45%	39%	8%	56%	54%	12%
SGP	34%	28%	23%	46%	24%	21%	45%	15%	10%	39%
JA21	25%	28%	12%	53%	19%	26%	43%	20%	25%	36%
D66	25%	27%	50%	1%	21%	22%		42%	19%	7%
Volt	18%	23%	34%	6%	21%	21%	7%	38%	16%	12%
BBB	20%	19%	2%	49%	11%	10%	42%		13%	29%
CU	19%	19%	29%	12%	15%	12%	14%	18%	2%	21%
SP	17%	17%	20%	2%	43%	10%	14%	18%	24%	
VVD	22%	12%	9%	20%		5%	4%	8%	1%	34%
CDA	12%	12%	21%	7%	5%	7%	4%	13%		11%
NSC	4%	7%	8%	8%	5%		4%	12%	2%	10%

Bron: Ipsos I&O (I&O-peiling), 13 februari 2024

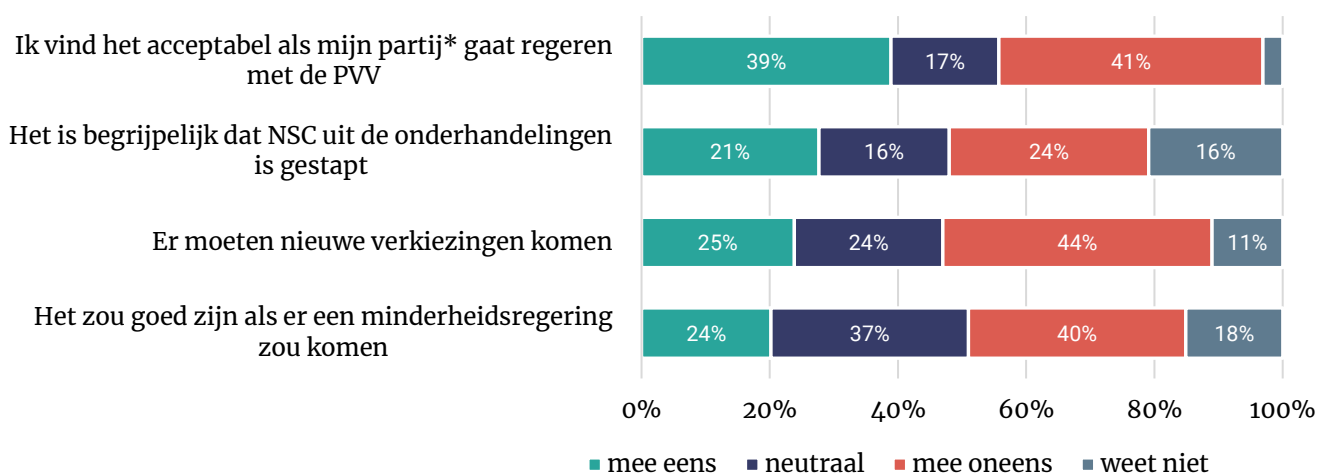
3.7 Stellingen over formatie

Animo om te regenen met PVV daalt iets

Vier op tien kiezers (39%) vinden het acceptabel als hun partij een regering zou vormen met de PVV, 41 procent is het oneens met de stelling. Kiezers die nu een voorkeur hebben voor de PVV werd deze stelling niet voorgelegd.

Kiezers van BBB (78%, was 81% in december), VVD (53%, was 63% in december), NSC (39%, was 65%) en SGP (58%, was 57%) zien het in de meerderheid zitten. Van de NSC-kiezers is nu eveneens 39 procent het *oneens* met de stelling.

Figuur 2.3: Ik vind het acceptabel als <de partij waarop ik gestemd heb bij TK23> gaat regeren met de PVV
Basis: allen, n=2752 (eerste stelling: n=1822, niet-PVV-stemmers).

Bron: Ipsos I&O (I&O-peiling), 13 februari 2024

Weinig begrip voor verlaten onderhandelingen NSC

Er is niet veel begrip voor de beslissing van NSC om de onderhandelingen te stappen. Een op vijf (21%) heeft daar begrip voor, een kwart niet (24%), de rest oordeelt neutraal of weet het niet. Begrip is er vooral bij de (overgebleven) NSC-kiezers (63% heeft begrip; van de TK23-NSC-kiezers heeft slechts 35% er begrip voor, 38% heeft dat niet).

Kwart wil nieuwe verkiezingen

De meeste kiezers willen geen nieuwe verkiezingen, een kwart (25%) wil dat wel. Dit zijn enerzijds vaak kiezers van PVV (33% is het eens met de stelling, 37% niet) en BBB (32%) en anderzijds kiezers van kleinere linkse partijen (SP 34%, DENK 39%, PvdD 33%). GL-PvdA-kiezers willen dat vaker niet (39%) dan wel (22%).

4 Leiders

4.1 Bekendheid

Aan de bekendheid van de politieke leiders veranderde weinig. Geert Wilders t/m Rob Jetten zijn grofweg bij negen op de tien bekend, daarna volgt een groep die bij circa twee derde bekend is: Esther Ouwehand, Henri Bontenbal en Joost Eerdmans.

Relatieve nieuwkomers Stephan van Baarle en Chris Stoffer zijn bekend bij circa een kwart. En echte nieuwkomer Jimmy Dijk – hij kwam als SP-leider in de plaats van Lilian Marijnissen – is bij slechts 13 procent (geholpen) bekend.

Tabel 3.1: Welke van onderstaande politici kent u?

Basis: gehele steekproef (n = 2.752)

	11 sep 2023	20 nov 2023	12 feb 2024
Geert Wilders	94%	94%	96%
Pieter Omtzigt	91%	91%	92%
Caroline van der Plas	90%	89%	92%
Thierry Baudet	92%	89%	92%
Dilan Yesilgöz	78%	85%	89%
Frans Timmermans	85%	87%	88%
Rob Jetten	85%	85%	87%
Esther Ouwehand	58%	70%	69%
Henri Bontenbal	53%	65%	65%
Joost Eerdmans	66%	65%	65%
Mirjam Bikker	41%	49%	46%
Laurens Dassen	44%	48%	45%
Stephan van Baarle	9%	26%	25%
Chris Stoffer	10%	28%	21%
Jimmy Dijk	*	*	13%

Bron: Ipsos I&O (I&O-peiling), 13 februari 2024

4.2 Waardering

De waardering van Pieter Omtzigt en Dilan Yesilgöz nam – ten opzichte van 20 november – flink af: beide leveren een vol punt in.

Pieter Omtzigt, die bij de entree van NSC nog een 7,6 scoorde, krijgt nu gemiddeld een 5,5.

Dilan Yesilgöz daalt van een 6,4 in augustus via een 6,0 in november naar een 5,1, waarmee ze in de middenmoot belandt.

De waardering voor Caroline van der Plas (5,5) en Geert Wilders (5,2) is stabiel.

Henri Bontenbal en Jimmy Dijk prijken bovenaan met een 5,9. Van Bontenbal is dat een uitstekende prestatie aangezien hij nu een tijdje meeloopt en ondertussen bij 65% bekend is.

Jimmy Dijk maakt hiermee een prima entree, echter, hij is slechts bij 13 procent bekend. Meestal betekent dit dat degenen in zijn speelveld (linkse kiezers) hem kennen en hoog waarderen.

Lilian Marijnissen beëindigde haar carrière overigens met cijfers waar ze zich niet voor hoefde te schamen: een 5,7 en een 5,5.

Tabel 3.2: Hoe waardeert u deze politicus op een schaal van 1 tot 10?

Basis: volledige steekproef (n=2.752), vraag alleen gesteld als respondent politicus kent

	sept '21	sept '22	jan. '23*	mei '23	aug '23	20 nov '23	12 feb '24
Jimmy Dijk							5,9
Henri Bontenbal					5,2	5,5	5,9
Pieter Omtzigt	7,0	7,0		7,3	7,6	6,5	5,5
Caroline v/d Plas	5,4	5,8		6,0	6,0	5,4	5,5
Mirjam Bikker				5,4	5,5	5,1	5,5
Laurens Dassen	6,0	5,3		5,4	5,6	5,1	5,3
Geert Wilders	4,1	4,2		4,2	4,6	5,2	5,2
Dilan Yesilgöz			6,3		6,4	6,0	5,1
Chris Stoffer						3,7	5,1
Rob Jetten			4,9		4,9	4,9	5,0
Esther Ouwehand	5,3	5,0		5,2	5,4	4,7	4,8
Frans Timmermans					5,3	4,7	4,5
Joost Eerdmans	4,7	4,8		4,7	4,7	4,2	4,5
Stephan v. Baarle						3,0	3,6
Thierry Baudet	2,5	2,4		2,2	2,3	2,4	2,4

*Jetten en Yesilgöz werden hier gewaardeerd in hun rol van minister, daarna als lijsttrekker van hun partijen.

Bron: Ipsos I&O (I&O-peiling), 13 februari 2024

Wilders krijgt meeste achten, negens en tiens

Het gemiddelde waarderingscijfer zegt niet alles, zoals blijkt als we naar figuur 3.1 kijken. Geert Wilders zit met een gemiddelde van 5,2 in de middenmoot. Hij krijgt echter de meeste achten, negens en tiens (26%), maar ook veel onvoldoendes (48%).

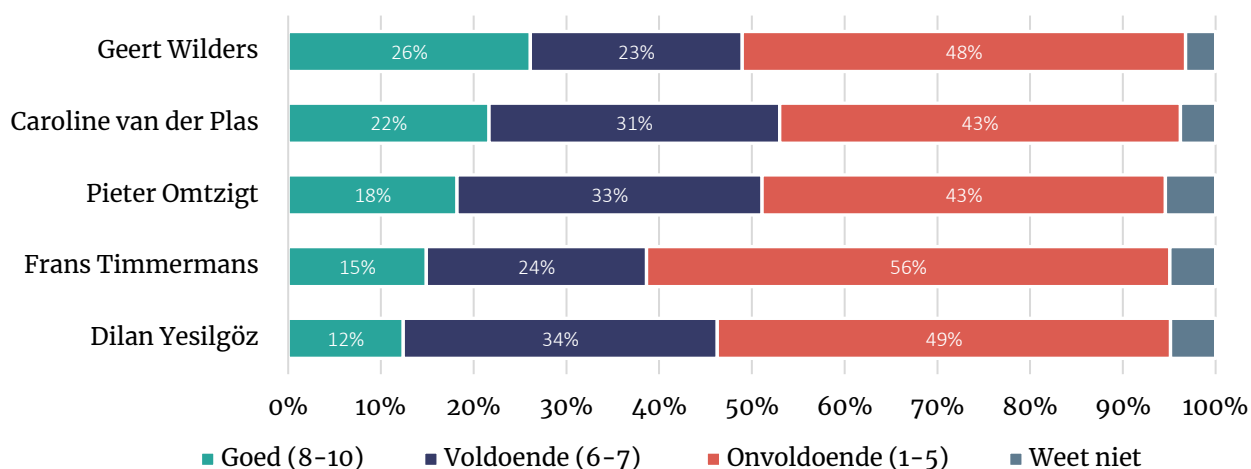
Van der Plas en Omtzigt krijgen minder vaak hoge cijfers, maar ook minder onvoldoendes, waardoor ze gemiddeld nipt voldoende scoren (5,5).

Timmermans krijgt nog minder echt goede beoordelingen (15%), en de meeste onvoldoendes (56%), waardoor hij gemiddeld, van deze vijf, het laagst uitkomt (4,5).

Yesilgöz scoort weinig 'goed' (11%), de helft geeft haar nu een onvoldoende (5,1).

Figuur 3.1: Hoe waardeert u deze politicus op een schaal van 1 tot 10?

Basis: volledige steekproef, vraag alleen gesteld als respondent politicus kent

Bron: Ipsos I&O (I&O-peiling), 13 februari 2024

4.3 Vertrouwen in leiders als minister-president

Iets vergelijkbaars zien we bij de vraag naar vertrouwen als minister-president. Geert Wilders krijgt nu het vertrouwen (zeer tot redelijk groot) van 28 procent van de kiezers, waarmee hij – samen met Omtzigt, Timmermans en Plasterk – de hoogste cijfers krijgt. Ten opzichte van september en november 2023 is het vertrouwen in Wilders als premier flink toegenomen. Hij scoort echter, ook samen met Timmermans, ook het hoogste aandeel ‘zeer klein’: 36 procent.

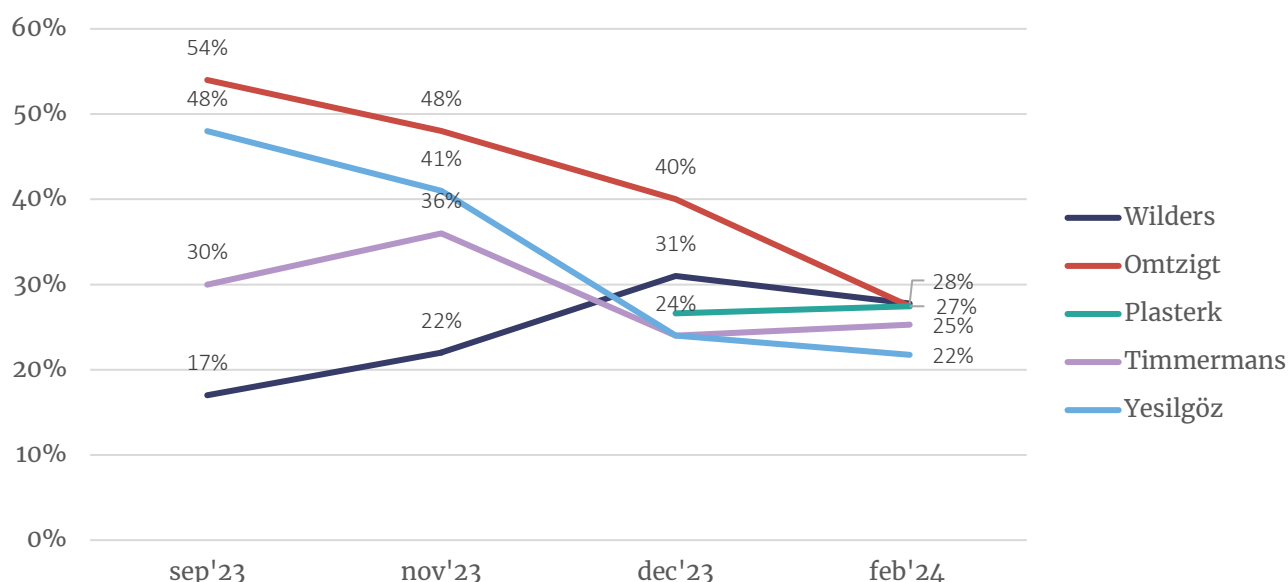
Pieter Omtzigt kreeg in september nog het vertrouwen van 54 procent van de kiezers, nu nog half zoveel: 27 procent.

Ronald Plasterk (tot vorige week informateur, 27%), Frans Timmermans (25%) en Dilan Yesilgöz (22%) worden door ongeveer een kwart vertrouwd als premier.

Figuur 3.2: Vertrouwen in politici als minister-president, sinds september 2023

‘Hoe groot is uw vertrouwen in de volgende politici als (mogelijke) minister-president?’

Basis: volledige steekproef (n=2.752)

Tabel 3.3: Hoe groot is uw vertrouwen in de volgende politici als (mogelijke) minister-president?

Basis: volledige steekproef (n=2.752)

		Ze er groot	Red elijk groot	Niet zo groot	Helemaal niet groot	Ze er klein	Weet ik niet	Ze er + redelijk groot
Geert Wilders	februari '24	8%	20%	20%	10%	36%	5%	28%
	december '23	10%	21%	22%	11%	28%	8%	31%
Ronald Plasterk	februari '24	5%	23%	22%	13%	19%	18%	27%
	december '23	4%	23%	23%	11%	16%	23%	27%
Pieter Omtzigt	februari '24	3%	18%	31%	17%	23%	8%	27%
	december '23	7%	33%	27%	12%	9%	12%	39%
Frans Timmermans	februari '24	6%	20%	17%	11%	37%	10%	25%
	december '23	5%	19%	15%	13%	37%	11%	24%
Dilan Yesilgöz	februari '24	3%	19%	29%	18%	23%	9%	22%
	december '23	4%	20%	22%	16%	25%	12%	25%

5 Onderzoeksverantwoording

Onderzoeksverantwoording

Dit onderzoek vond plaats van vrijdagmiddag 9 februari tot maandagochtend 12 februari. In totaal werkten 2.752 Nederlanders van 18 jaar of ouder mee aan dit onderzoek. De steekproef is grotendeels getrokken in het I&O Research Panel. 102 respondenten met een niet-westerse achtergrond deden mee via Panelclix.

Weging en marges

De onderzoeksresultaten zijn gewogen op geslacht, leeftijd, regio, opleidingsniveau en stemgedrag bij de Tweede Kamerverkiezingen in november 2023. De weging is uitgevoerd conform de richtlijnen van de Gouden Standaard (CBS). Hiermee is de steekproef representatief voor de kiesgerechtigde Nederlandse inwoners (18+), voor wat betreft deze achtergrondkenmerken. Bij onderzoek is er sprake van een betrouwbaarheidsinterval en onnauwkeurigheidsmarges. In dit onderzoek gaan we uit van een betrouwbaarheid van 95 procent. Bij een steekproef van $n=2.000$ en een uitkomst van 50 procent is er sprake van een foutmarge van plus of min 2,2 procent.

I&O Research Panel

Het I&O Research Panel is geworven op basis van aselechte personen- en huishoudensteekproeven op traditionele manier (geen zelfaanmelding). Het I&O Research Panel werkt met een spaarprogramma, waarbij deelnemers punten sparen afhankelijk van de lengte en complexiteit van de vragenlijst. Deze punten kunnen later worden ingewisseld voor Bol.com-tegoed of een donatie aan een goed doel.

Ipsos I&O

Ipsos I&O komt voort uit het recente samengaan van I&O Research en Ipsos. Ipsos I&O is het grootste onderzoeksbureau voor overheid en non-profit (volgens de MarktOnderzoeksAssociatie, MOA, 2022). Het is onze missie bij te dragen aan beter onderbouwde keuzes van onze klanten, op basis van onderzoek en advies. Wij werken voor overheids- en non-profitorganisaties.

Ipsos I&O is lid van de MarktOnderzoeksAssociatie (MOA), maakt deel uit van de Research Keurmerk Groep en onderschrijft de internationale ICC/ESOMAR-gedragscode voor markt- en sociaalwetenschappelijk onderzoek. Ipsos I&O is ISO 9001-, ISO 20252-, ISO 27001-, ISO 27701- en NEN-5710 gecertificeerd. Het online onderzoekspanel (I&O Research Panel) is ISO 20252-Annex A gecertificeerd. Dit is de norm voor online en offline access panels.

Ipsos I&O Enschede

Zuiderval 70
Postbus 563
7500 AN Enschede
T (053) 200 52 00
E info@ioresearch.nl
KVK-nummer 08198802

Ipsos I&O Amsterdam

Piet Heinkade 55
1019 GM Amsterdam
T (020) 308 48 00
E info@ioresearch.nl